

Kufel monetowy. Dzieło stargardzkiego złotnika Jochima Friedricha Rossow^{*}

Marcin Majewski

Stargard

m.majewski@muzeum-stargard.pl

Abstrakt

Tekst prezentuje srebrny, pozłacany kufel monetowy wykonany przez stargardzkiego złotnika Jochima Friedricha Rossow ok. 1714-1715 r. Odbiorcami dzieła byli Ludwig Christoph von Lockstädt i Else (Ilse) Herrath, z domu von Witten, małżonkowie z Kościuszek (Hindenburg) koło Nowogardu (Naugard). Kufel został zakupiony na rynku antykwarecznym do zbiorów Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie w 2014 r.

Abstract

The text presents a silver, gold plated coin tankard made by a Stargard goldsmith Jochim Friedrich Rossow c. 1714-1715. The work was commissioned by Ludwig Christoph von Lockstädt and Else (Ilse) Herrath née von Witten, a married couple from Kościuszki (Hindenburg) near Nowogard (Naugard). The tankard was bought on an antiquarian market to be included in the collection of the Archeological and Historical Museum in Stargard in 2014.

Słowa kluczowe

Stargard, Kościuszki (Hindenburg), barok, Jochim Friedrich Rossow, Ludwig Christoph von Lockstädt, Else (Ilse) Herrath, z domu von Witten, złotnictwo, kufel monetowy

Keywords

Stargard, Kościuszki (Hindenburg), Baroque, Jochim Friedrich Rossow, Ludwig Christoph von Lockstädt, Else (Ilse) Herrath, née von Witten, goldsmithery, coin tankard

Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie sfinalizowało w 2014 r. zakup kufła monetowego wykonanego na początku XVIII w. przez Jochima Friedricha Rossow¹. Na przełomie 2014 i 2015 r. był on eksponowany na wystawie czasowej

* Tezy zawarte w niniejszym komunikacie są w większości zbieżne z tekstem publikowanym już wcześniej - por. Majewski 2014a.

¹ MAH, Dział Historii i Badań nad Społecznością Lokalną, nr inw. MS/S/1160. Zabytek pojawiał się już wcześniej w handlu antykwarecznym. W archiwum Działu Historii i Badań nad Społecznością Lokalną Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie zachował się wycinek prasowy z nieustalonego czasopisma, gdzie opublikowana została

W czasach gdy Stargard był stolicą...². Obecnie można go podziwiać na wystawie stałej *Stargard – miejsce z historią. Stargard od czasów późnego średniowiecza do lat 20. XX w.* w muzealnej Bastei.

Stargardzki kufel monetowy składa się z czterech zasadniczych elementów: stopy, korpusu, pokrywy z uchwytem oraz ucha³. Stopa jest szersza od korpusu, a jej wybrzuszenie ma w przekroju kształt ćwierćwałka. Przy dolnej krawędzi zaopatrzone ją w kryżę. Korpus ma kształt cylindryczny i jest dość masywny. Pokrywa z kryżą przybrała formę o identycznym wybrzuszeniu jak stopa i jest zamknięta lekko wypukłym dyskiem. Uchwyt pokrywy to gałka o kulistym kształcie, która jest zwieńczona pojedynczym guzem. Ucho w formie uchwytu kabłąkowego (graniastego) w kształcie zbliżonym do połówki serca, z dolnym, mniejszym uszkiem odwiniętym na zewnątrz, zakończonym wyciętą, płaską tarczką z wygrawerowaną frakturą datą: 1718. W górnej partii ucho jest szersze i zwęża się równomiernie ku dołowi. W naczynie wprawiono łącznie dwadzieścia dwie monety. Na płaszczy stopy włutowano osiem, w korpus pięć, a w pokrywę dziewięć numizmatów, w tym największy wkomponowano centralnie⁴. Większość numizmatów użytych w egzemplarzu stargardzkim pochodzi z lat 1608-1675, a najmłodsza moneta została wybita w 1701 r. Na fragmencie płaszczy korpusu, w przestrzeni niedekorowanej monetami, leżącej przed uchem wygrawerowano medalion zamknięty zdwojoną linią, z umieszczonymi wewnątrz dwoma herbami pomorskich rodzin szlacheckich von Lockstädt i von Witten. Dołem wygrawerowano w kapitale inicjały odpowiadające poszczególnym figurom heraldycznym: „L.C.V.L.” i „E.H.V.W”.

Kufel jest częściowo złożony. Złoceniom poddano całą wewnętrzną powierzchnię korpusu oraz pokrywy. Ponadto wyzłocono powierzchnie wszystkich monet, gałkę pokrywy, kryży stopy i pokrywy oraz pasy, wraz z profilowaniem, przy górnym

fotografia naszego kufła monetowego oraz krótka informacja, iż dzieło to zostało wystawione na targach antykwarycznych w Hannoverze-Herrenhausen. W 1980 r. kufel był oferowany do sprzedaży przez Wiltrud Mainz-Arnold Kunsthandel z Hamburga-Blankenese. W listopadzie 2013 r. został ponownie wystawiony na aukcję przez południowoniemieckiego prywatnego właściciela, tym razem w Kunsthaus Lempertz KG z Kolonii (Lot 421).

² W związku z wystawą MAH opublikowało książkę - por. Majewski 2014b.

³ Jego podstawowe wymiary: wys. kufła bez gałki 183 mm; wys. całkowita 213 mm; wys. stopy 26 mm; średnica stopy z kryżą 162 mm; wys. korpusu 130 mm; wewnętrzna średnica korpusu 116 mm; wys. pokrywy 27 mm; średnica pokrywy z kryżą 132 mm; ciężar 1160 g.

⁴ Na pokrywie kufła wkomponowano następujące monety: 1. 12 groszy (1/3 talara) Rudolfa Augusta (Brunszwik-Wolfenbüttel), 1675; 2. 2 marki Krystyny Wazy (Szwecja), 1650; 3. 12 groszy (1/3 talara) Ernesta Augusta (Calenberg-Göttingen), 1692; 4. 1/3 talara (1/2 guldena) Fryderyka Wilhelma (Brandenburgia), 1672; 5. 12 groszy (1/3 talara) Rudolfa Augusta (Brunszwik-Wolfenbüttel), 1670; 6. 1/3 talara (1/2 guldena) Karola XI Wittelsbacha (Szwecja dla Pomorza), 1675; 7. 12 groszy (1/3 talara) Jana Fryderyka (Calenberg-Göttingen-Grubenhagen), 1671; 8. 1/3 talara (1/2 guldena) Fryderyka Wilhelma (Brandenburgia), 1669; 9. talar Maksymiliana III Habsburga (Austria), 1618.

Na korpusie umieszczono następujące monety: 1. talar Fryderyka Ulryka (Brunszwik-Wolfenbüttel-Calenberg-Göttingen-Grubenhagen), 1624; 2. speciedaler (talar) Fryderyka III Oldenburga (Norwegia), 1650; 3. talar Rudolfa II Habsburga (Austria), 1608; 4. talar Władysława IV Wazy (Korona Polska), 1634; 5. talar Augusta II Młodszego (Brunszwik-Wolfenbüttel), 1641.

Na stopie znajdują się następujące monety: 1. 1/3 talara (1/2 guldena) Karola XI Wittelsbacha (Szwecja dla Pomorza), 1675; 2. 2 marki Karola XI Wittelsbacha (Szwecja), 1701; 3. 1/3 talara (1/2 guldena) Karola XI Wittelsbacha (Szwecja dla Pomorza), 1674; 4. 2 marki Karola XI Wittelsbacha (Szwecja), 1701; 5. 1/3 talara (1/2 guldena) Karola XI Wittelsbacha (Szwecja dla Pomorza), 1675; 6. 1/3 talara (1/2 guldena) Karola XI Wittelsbacha (Szwecja dla Pomorza), 1674-1675; 7. 2 marki Karola XI Wittelsbacha (Szwecja), 1667; 8. 1/3 talara (1/2 guldena) Karola XI Wittelsbacha (Szwecja dla Pomorza), 1674-1675 - por. Śnieżko 2014.

i dolnym brzegu korpusu – poniżej wylewu oraz przy styku ze stopą. Na pasie pod wylewem, po obu stronach ucha, złotnik wybił dwie cechy: z lewej znak miasta Stargard – poprzeczna belka umieszczona w kartuszu herbowym; z prawej znak mistrzowski Jochima Friedricha Rossowa – w trójlściu inicjały zakomponowane w dwóch wersach w kapitale: „I/F·R”. Cechy powtórzono na kryzie pokrywy.

Twórcą kufła był Jochim Friedrich Rossow, syn tutejszego mieszczanina i złotnika Johanna Michaela Rossowa, oraz prawdopodobnie wnuk mieszczanina i złotnika stargardzkiego Jochima Rossowa. Prawa miejskie Stargardu przyjął on 11 grudnia 1713 r. Z zapisów w latach 1710-1760 znany go jako właściciela parceli przy ulicy Tkackiej (dzisiaj: Bolesława Krzywoustego). W 1729 r. ożenił się z Anną Dorotheą Pahlen, córką Jacoba Paleniusa, pastora w marchijskim Lockstädt. Zmarł po roku 1760⁵. W literaturze przedmiotu wymieniany był jako Georg Johann Friedrich Rossow, choć w dostępnych źródłach archiwalnych zawsze figuruje jako Jochim (Joachim) Friedrich Rossow⁶.

Kufel monetowy jest jak dotychczas najstarszym znanym dziełem Jochima Friedricha Rossowa. Powstał zapewne ok. 1714-1715 r. Wyrób jest wczesną pracą tego rzemieślnika, która zbiegła się w czasie z otrzymaniem przez niego tytułu mistrzowskiego. Znane są tylko jeszcze trzy jego dzieła. Należy do nich czara kielicha z ok. 1723 r. – wykonanego przez innego stargardzkiego złotnika, Tobiasza Strevelow w 1708 r., dla kościoła parafialnego w Krąpieli i dwie hostierki. Pierwsza, srebrna, pozłacana, została ufundowana w 1728 r. przez pastora Immanuela Berndta i jego żonę Annę Barbarę Löper dla kościoła w Wierzbnie w pow. pyrzyckim. Drugą zamówiła w 1752 r. Abigail von Flemming dla kościoła w Sibinie koło Kamienia Pomorskiego⁷.

Stargardzki kufel monetowy wpisuje się w północnoeuropejską tradycję złotniczą. Zwiększenie ciężaru wyrobów poprzez zastosowanie w dekoracji monet odpowiadało stylistyce tego obszaru. Podobne naczynia spotykamy we wszystkich liczących się ośrodkach złotniczych położonych nad Morzem Bałtyckim, poza Gdańskiem, gdzie stanowiły niewielki udział w produkowanym asortymencie⁸. Kufle monetowe upowszechniły się w XVII stuleciu i produkowano je chętnie w warsztatach złotniczych na terenie państwa brandenbursko-pruskiego⁹. Naczynie stargardzkie jest niepowtarzalne i odróżnia się pod pewnymi względami od innych powstałych w tym czasie. Brak tu dekoracji w przestrzeni pomiędzy monetami na korpusie, pokrywie i stopie. W wytworach mistrzów szczecińskich czy berlińskich pola te zakomponowywano rytowaną i repusowaną dekoracją ornamentalną. Monety umieszczano zazwyczaj w trzech poziomych rzędach, dobierając numizmaty o podobnych wielkościach. Choć zdarzają się wyjątki. Nasz zabytek wyróżnia się

⁵ APS RiS, 904, 276; APS AmS, 1581a; APS AmS, 1584; Bruhn 1973, 373; 1977, 56-57; Scheffler 1980, 403.

⁶ Max Bruhn w swoim artykule z 1973 r. wśród złotników stargardzkich zapisał Georga Joachima Friedricha Rossow, co przepisał później Scheffler. M. Bruhn w kolejnym artykule o złotnikach pomorskich z 1977 r. zmienił zapis na Joachima Friedricha Rossow, jednak W. Scheffler tej publikacji nie znalazł skoro jej nie cytował, por. przyp. 5.

⁷ Bronisch, Ohle 1939, 401; Scheffler 1980, 403; Majewski 2004, 271.

⁸ Srebrne kufle gdańskie okresu baroku zostały ostatnio opracowane przez A. Frąckowską. Zaledwie niewielki ich procent stanowiły kufle monetowe - por. Frąckowska 2013, 250.

⁹ Por. Kriegseisen 2015, 366-367.

od innych ozdobieniem stopy i pokrywy monetami, co było niezwykle rzadko spotykane. Zdecydowanie bardziej powtarzalna jest sama forma kufła monetowego z płaską pokrywą, która jest proporcjonalnie pomniejszonym odbiciem identycznie profilowanej stopy oraz graniastym uchem. Dostrzegamy je nielicznie m.in. w Gdańsku, Kłajpedzie czy Szczecinie¹⁰.

Popularność kufli jako formy naczynia, wiązała się z przepychem i reprezentacyjnością okresu baroku. W okresie tym stały się one częstym podarunkiem wśród wyższych warstw społeczeństwa. Kufle dekorowane numizmatami szczególnie chętnie przekazywano jako prezenty zaręczynowe, ślubne oraz podczas chrztu. Wyjątkowe naczynie z monetami mogło być po prostu zmaterializowaniem przekazywanych życzeń odnoszących się do życia w dostatku. Bez wątplenia kufle monetowe nie były przedmiotami codziennego użytku. Wpływał na to ich ciężar, dekoracja oraz kosztowność. Mogły jednak pełnić funkcję użytkową okazjonalnie podczas spotkań rodzinnych, obchodów rocznic, czy świąt. O możliwości praktycznego wykorzystania tego rodzaju kufła do napełniania alkoholem świadczy złocenie jego wnętrza. Proces ten byłby zbędny w przedmiocie czysto dekoracyjnym. Kufle związane były raczej z konsumpcją piwa niż wina. W okresie, w którym naczynia monetowe powstały, piwo nadal pozostawało napojem podstawowym.

Odbiorcami stargardzkiego kufła monetowego byli przedstawiciele pomorskiej szlachty, którzy zostali dookreśleni wygrawerowanymi na płaszczu korpusu herbami. Rozszyfrowanie inicjałów wskazuje jednoznacznie na małżonków von Lockstädt, a konkretnie Ludwiga Christopha von Lockstädt i Else (Ilse) Herrath, z domu von Witten. Nie mamy zbyt wielu informacji o tej parze. Do dnia dzisiejszego zachowały się w zbiorach bibliotecznych dwie mowy pogrzebowe wydane drukiem w związku ze śmiercią Elsy Herrath¹¹. Autorem pierwszej jest pastor z Kikorza koło Nowogardu – Vinzenz Daniel Crüger (1664-1747). Drugą mowę żalobną napisał Eckard Georg von Plötz, którego ród był skoligacony z Lockstädtami¹². Właśnie z tego tekstu dowiadujemy się kilku informacji o małżonkach von Lockstädt.

Elsa Herrath przysłała na świat w październiku 1648 r., w majątku Trzebieszewo koło Kamienia Pomorskiego. Jej ojciec, Hans von Witten, był właścicielem posiadłości w Trzebieszewie i Chominie¹³. Matka Anna Sophia, pochodziła z rodu von Steinwehr, a jej ojciec Hans, był panem na Świńcu i Margowie koło Kamienia Pomorskiego. W 1684 r. Elsa Herrath poślubiła Ludwiga Christopha von Lockstädt, a uroczystość ślubna odbyła się w majątku Maszkowo koło Nowogardu¹⁴.

Pan von Lockstädt również pochodził ze starej, pomorskiej szlachty, która znana była na naszych ziemiach od początku XIV w.¹⁵ Wywodził się z linii Lockstädtów

¹⁰ Dehnel 1998; Frąckowska 2009, 100-101; 2013, 347, 369, 402, 406-409, 421-422; Zalus 2011, 26.

¹¹ Crüger [1715]; Plötz [1715].

¹² Drugą żoną Herrmanna Heinricha von Lockstädt, żyjącego ok. 1700 r., była Elisabeth Charlotte von Plötz - por. Jahrbuch 1899, 207.

¹³ Von Wittenowie Trzebieszewo posiadali już w 1429 r. - por. Bagmihl 1855, 107.

¹⁴ Plötz [1715], 11-13.

¹⁵ Bagmihl 1846, 112.

z Maszkowa, której protoplastą był Steffen von Lockstädt, żyjący w końcu XVI w.¹⁶ Ludwig Christoph był dziedzicem Kościuszek, Kikorza, Maszkowa, Lestkówka koło Nowogardu oraz innych okolicznych folwarków. W 1717 r. powiększył swój majątek o pobliskie jezioro¹⁷.

Jego małżonka, Elsa Herrath zmarła 1 maja 1715 r., około godziny drugiej po południu, a uroczystości pogrzebowe odbyły się w Kościuszkach dopiero 17 lipca 1715 r.¹⁸ Uczestniczyli w nich m.in. siostra Catharina Hedwiga, z domu von Witten, wraz z małżonkiem, rotmistrzem Adamem Wolffem von Grapen z Mechowa koło Kamienia oraz brat zmarłej, major w służbie króla Prus, Eggert von Witten, dziedzic na Paprotnie, Trzebieszewie i Chominie¹⁹.

O późniejszych losach Ludwiga Christopha von Lockstädt nie posiadamy wiadomości. Małżonkowie nie mieli potomstwa, co wynika z treści mów pogrzebowych poświęconych pamięci Elsy Herrath.

Czas i okoliczności powstania kufła monetowego małżonków von Lockstädt pozostają zagadką. W tym konkretnym przypadku może to być pamiątka trzydziestej rocznicy ślubu, która przypadła w 1714 r. Za tą datą przemawia życiorys rzemieślnika, który wykonywał naczynie. Wiadomo, że Jochim Friedrich Rossow przyjął prawo miejskie Stargardu w grudniu 1713. W związku z tym dopiero po tej dacie stał się złotnikiem stargardzkim i mógł cechować swoje wyroby znakiem miasta. Problemem pozostaje wygrawerowana na tarczce ucha kufła data roczna: 1718. Nie może mieć ona związku z małżonkami von Lockstädt, skoro Elsa Herrath nie żyła już od trzech lat. Chyba, że kufel ufundował sam Ludwig Christoph von Lockstädt jako pamiątkę po długoletnim związku, albo siedemdziesiątą rocznicę urodzin Elsy. Wiemy, że jeszcze rok wcześniej żył i powiększał areal swoich posiadłości. Niewykluczone również, że data została dodana później z zupełnie innej przyczyny, np. przez nowych właścicieli.

Bibliografia

ŹRÓDŁA

Archiwum Państwowe w Szczecinie (APS)

Rękopisy i Spuścizny (RiS)

904 Bürgerbuch Magistrat zu Stargard 1454-1821.

Akta miasta Stargardu (AmS)

1581a Stargardsches Häuser-Kataster von 1627 und 1696.

1584 Häuser Cataster der Stadt Stargard aufgenommen nach der Schwadckeschen Vermessung von 1723.

¹⁶ Jahrbuch 1899, 207.

¹⁷ Brüggemann 1784, 310; Berghaus 1872, 346.

¹⁸ Plötz [1715], 14.

¹⁹ Crüger [1715], 2.

LITERATURA

- Bagmihl J.T. 1846. *Pommersches Wappenbuch* 2. Stettin.
- Bagmihl J.T. 1855. *Pommersches Wappenbuch* 5. Stettin.
- Berghaus H. 1872. *Landbuch des Herzogthums Pommern und des Fürstenthums Rügen*. Th. II, Bd. V, Abth. 1. Berlin-Wrietzen a/O.
- Bronisch G., Ohle W. 1939. *Die Kunst- und Kulturdenkmäler der Provinz Pommern. Kreis Kammin Land*. Stettin.
- Brüggemann L.W. 1784. *Ausführliche Beschreibung des gegenwärtigen Zustandes des Königl. Preussischen Herzogthums Vor- und Hinter-Pommern* 2(1). Stettin.
- Bruhn M. 1973. Goldschmiede in Pommern. *Ostdeutsche Familienkunde* 4, 368-376.
- Bruhn M. 1977. Goldschmiede in Pommern. *Ostdeutsche Familienkunde* 2, 52-58.
- Crüger V.D. [1715]. *Der Kinder Gottes, Auf der Schau-Bühne dieser Welt,... Bey der... Leichen-Begängniß, Der... Frauen Ilse Herrath, gebohrnen von Witten, Des... Herrn Ludwig Christoph von Lockstedten,... Gemahlin. Als selbte den 1. Maji, des M.D.CCXV. Jahres,... in dem Herren eingeschlaffen, und dero... Körper, zu Hindenburg, in Ihr Erb-Begräbniß, den 17. Julii... beygesetzt worden...* Stargard.
- Dehnel R. 1998. Ein Münzhumpen aus Stettin für das Pommersche Landesmuseum in Greifswald. *Pommern* 4, 28-30.
- Frąckowska A. 2009. Gdańskie kufle srebrne XVIII w. – próba charakterystyki. W: J. Kriegseisen (red.), *Rzemiosło artystyczne w Prusach Królewskich*. Gdańsk, 91-111.
- Frąckowska A. 2013. *Srebrne kufle gdańskie XVII i XVIII wieku. Typologia, stylistyka, ikonografia*. Warszawa.
- Jahrbuch 1899. *Jahrbuch des Deutschen Adels* 3. Berlin.
- Kriegseisen J. 2015. rec. W czasach, gdy Stargard był stolicą... O kuflu monetowym małżonków von Lockstädt w zbiorach Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie, red. Marcin Majewski, Stargard 2014, ss. 82, liczne il. kolor., spis il., bibliografia. *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 63 (2), 364-367.
- Majewski M. 2004. Wyroby stargardzkich złotników, konwisarzy i ludwisarzy w wyposażeniu kościołów wiejskich Pomorza. W: R. Gaziński, A. Chłudziński (red.), *Dzieje wsi pomorskiej. III Międzynarodowa Konferencja Naukowa*. Dygowo-Szczecin, 265-272.
- Majewski M. 2014a. Pewien stargardzki mistrz stworzył niepowtarzalne dzieło... W: M. Majewski (red.), *W czasach, gdy Stargard był stolicą... O kuflu monetowym małżonków von Lockstädt w zbiorach Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie*. Stargard, 45-53.
- Majewski M. (red.) 2014b. *W czasach, gdy Stargard był stolicą... O kuflu monetowym małżonków von Lockstädt w zbiorach Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie*. Stargard.
- Plötz E.G. [1715]. *Trauer-Rede, Welche Bey Ruhm und... Beerdigung, Der... Frauen Ilse Herrath von Lockstedten, gebohrnen von Witten. Des... Herrn Ludwig Christoph von Lockstedten,... Ehe-Gemahlin, den 17ten Julii, Anno 1715. in Hindenburg...* Stargard.

- Scheffler W. 1980. *Goldschmiede Mittel- und Nordostdeutschlands. Von Wernigerode bis Lauenburg in Pommern*. Berlin.
- Śnieżko G. 2014. Srebrne monety zdobiące kufel... W: M. Majewski (red.), *W czasach, gdy Stargard był stolicą... O kuflu monetowym małżonków von Lockstädt w zbiorach Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie*. Stargard, 55-72.
- Zalys S. 2011. *Srebro monetami inkrustowane. Katalog wystawy czasowej ze zbiorów Muzeum Historycznego w Trokach (17 czerwca – 2 października 2011)*. Malbork.

Ryc. 1. Kufel monetowy, Jochim Friedrich Rossow, Stargard, ok. 1714-1715.
Fot. U-bik Team, u-bik.pl / u-bik.co.uk

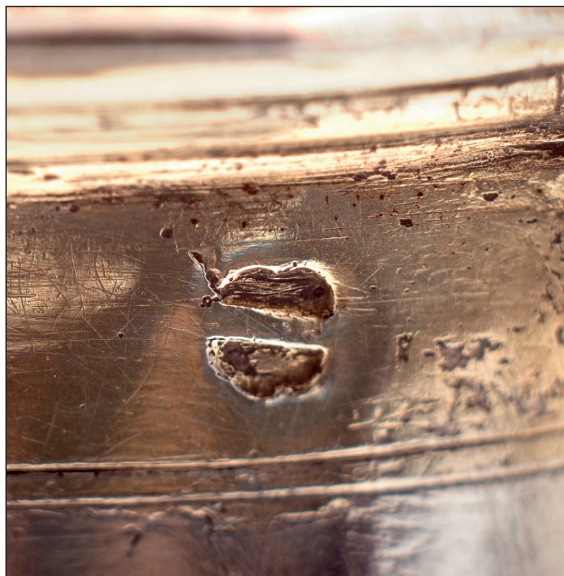
Ryc. 2. Kufel monetowy, Jochim Friedrich Rossow, Stargard, ok. 1714-1715.
Fot. U-bik Team, u-bik.pl / u-bik.co.uk

Ryc. 3. Talar Maksymiliana III Habsburga, Austria, 1618, na pokrywie kufła monetowego – strona zewnętrzna, Jochim Friedrich Rossow, Stargard, ok. 1714-1715. Fot. U-bik Team, u-bik.pl / u-bik.co.uk

Ryc. 4. Herby szlacheckie von Lockstädt i von Witten z inicjalami Ludwiga Christopa von Lockstädt i Else (Ilse) Herrath, z domu von Witten. Korpus kufła monetowego, Jochim Friedrich Rossow, Stargard, ok. 1714-1715. Fot. U-bik Team, u-bik.pl / u-bik.co.uk

Ryc. 5. Cecha miejska Stargardu na korpusie kufła monetowego, Jochim Friedrich Rossow, Stargard, ok. 1714-1715. Fot. U-bik Team, u-bik.pl / u-bik.co.uk

Ryc. 6. Cecha mistrzowska na korpusie kufła monetowego, Jochim Friedrich Rossow, Stargard, ok. 1714-1715. Fot. U-bik Team, u-bik.pl / u-bik.co.uk